

1703 Numaralı Şer'iyeye Siciline Göre Rodoscuk'ta Mülk Satışları

Şennur ŞENEL¹, Pınar DOĞANAY²

Özet

Osmanlı tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan Şer'iyeye Sicilleri idari, siyasi, sosyo-ekonomik pek çok konuda önemli bilgiler ihtiva ederler. Makalede coğrafi konumu sebebiyle büyük öneme sahip Rodoscuk'un bugüne kadar hakkında hiç araştırma inceleme yapılmamış defterlerinden biri olan 1703 numaralı Şer'iyeye Sicili'ndeki mülk satış kayıtları incelenmektedir. Çalışmada ilk olarak farklı etnik ve dini aidiyetli grupların yaşadığı mahalle ve karyeler belirlenmiş ardından bu mahalle ve karyelerde gerçekleştirilen mülk satışları üzerinden mahalle ve karyelerdeki ortalama satış fiyat aralığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Mahalle ve karyelerde gerçekleştirilen mülk satışları nihayetinde, gayrimüslim tebaanın yoğun olarak yaşadığı mahalle ve karyelerde mülk satışlarının daha fazla olduğu ve zimmilerin Müslüman tebaaya kıyasla daha fazla mülk edinme eğiliminde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler : Rodoscuk mülk satışı, şer'iyeye sicili

Property Sales in Rodoscuk According to the 1703 in Şer'iyeye Records

Abstract

One of the most important sources of Ottoman history "Şer'iyeye Records" (Court Records) contains important information on many administrative, political, socio-economic issues. In this article, one of the notebooks of Rodoscuk, which has a great importance due to its geographical location is investigated. The records of property sale are examined in the notebook which was numerated as 1703 in 'Şer'iyeye Records" and about which no research has been conducted so far. In the study, first of all the neighborhood and village in which different ethnic and religious groups lived have been identified and then relying on the property sales in this neighborhoods and villages, an attempt has been made to determine the average sale price range in neighborhoods and villages. In view of the property sales in neighborhoods and villages, it has been found that property sales were higher in the neighborhood and villages where non-Muslim subjects mostly lived and non-muslim subjects in Ottoman Empire have had the tendency of getting more properties compared with the muslim subjects.

Keywords: Rodoscuk, property sales, şer'iyeye records.

¹ Doç.Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, sennur.senel@hbv.edu.tr

² Doktora öğrencisi, Gazi Üniversitesi

GİRİŞ

Yargı müessesine oldukça önem veren Osmanlı Devleti'nde, şer'i ve örfi davaların görüldüğü yere mahkeme veya meclis-i şer, buralarda görev yapan hâkimlere ise kadı, hakimü's-şer gibi isimler verilirdi (Uzunçarşılı, 1984, s.86). Bu mahkemelerde görülen davalarda, İslam hukuku ve örfi hukuk kurallarına göre hareket edilir, ortaya çıkan anlaşmazlıklarda "Hanefi Fıkhı" doğrultusunda hüküm verilir ve bu hükümler şer'iyeye sicillerine kaydedilirdi (Uzunçarşılı,1984, s.83; Beşirli, s.7).

Osmanlı tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan Şer'iyeye Sicilleri, Şer'i mahkemelerde kadılar tarafından yapılan yargılamalar sonucu verilen kararların yanı sıra merkezi hükümetten gönderilen ferman, berat, buyruldu, kanunname gibi yazıların veya kadıların birbirleriyle ya da diğer mahalli idarecilerle yaptıkları yazışmaların kaydedildiği defterlerdir (Demir&Dönder, 2017, s.161). Mahkeme sicilleri, kadı sicilleri ve kadı defterleri gibi isimlerle de anılan bu defterler, şer'i mahkemelerde kronolojik sıra ile tutulurdu(Demir&Dönder, 2017, s.161). Kadıların mahalli konulara dair verdikleri kararlar sicillerin bir tarafına, merkezden gelen resmi yazılar ise diğer tarafına yazılırdı. Alım-satım, borç-alacak, evlenme-boşanma, vakıf, hibe, nafaka, cürm ve cinayet gibi mahalli olayların yazıldığı bölüme "sicill-i mahfuz", merkezden gelen ferman, berat, buyruldu, izinname gibi belgelerin yazıldığı bölüme ise "sicill-i mahfuz defterlü" denilirdi.(Ortaylı, 2001, s.72 & Açık, 2007, s.3).

Sosyal yapı ve idari teşkilâtın anlaşılmasının yanı sıra kamu hukuku, iktisat tarihi açısından da önemli bilgiler ihtiva eden Şer'iye Sicillerinin, şehir tarihçiliği açısından arz ettiği ehemmiyet oldukça kabul görmeye birlikte (İnan, 1999, s.105) bu bağlamda sicillerle desteklenerek yapılan pek çok çalışma bulunmaktadır. İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın "Şer'i Mahkeme Sicilleri", Halil İnalçık'ın "15. Asır Türkiye İktisadi İçtimai Kaynakları", M. Çağatay Uluçay'ın, "Manisa Ser'iyeye Sicillerine Dair Bir Araştırma" ve Ronald C. Jennings, "Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records-The Sharia Court of Anatolian Kayseri" adlı makaleleri bu alandaki çalışmaların ilk örnekleri olarak gösterilebilir.

İçerisinde pek çok konuyu ihtiva eden şer'iyeye sicillerinin bir bölümünü de mülk satış kayıtları oluşturmaktadır. Mülk satış kayıtlarını sadece ev, bağ, arsa, tarla, vb. satışı olarak nitelendirilmek doğru değildir. Çünkü mülk satış kayıtları, uzun süreli yapılacak çalışmalarla birlikte, bir şehrin fiziksel yapısının gelişimi, mahallelerin teşekkülü, nüfus hareketliliği ve o şehirdeki para sahipliği ya da ekonomiyi hangi kesimlerin yönlendirdiği gibi bir yerleşim birimi için oldukça önemli sosyal ve ekonomik parametrelerin daha doğru incelenmesine katkı sağlamaktadır.

Suraiya Faroqhi'nin 1987 yılında yayınlanan, *Men of Modest Substance: House Owners and House Property in Seventeenth-Century Ankara and Kayseri* adlı kitabı, Ruhi Özcan'ın 1993 senesinde tamamlanmış olan, "17. Yüzyılda Konya'da Mülk Satışları ve Fiyatlar (1640-1665)" adlı doktora tezi, Kenan İnan tarafından kaleme alınan ve 1999 yılında yayınlanan "1831 Nolu Ser'iyeye Siciline Gore 17. Yüzyıl Ortalarında Trabzon'da Mülk Satışları" adlı makale ve yine Kenan İnan tarafından kaleme alınan ve Trabzon'a bağlı Akçaabat Kazası'ndaki mülk satışlarını ele alan "Kadı Sicillerine Göre Akçaabat'ta Mülk Satışları (1648-1658)" adlı makale bu alanda yapılan ilk çalışmalardır. Bu bağlamda Anadolu'da yapılan 17. ve 18. yüzyıllara ilişkin bu çalışmaların bir benzeri Rodoscuk için yapılmamıştır. Oysa Rodoscuk hem stratejik konumu hem de belgelerinin yoğunluğu

itibariyle bu tür çalışmaların yapılması gereken önemli yerlerden biridir. 1703 Nolu Rodoscuk Şer'iyeye Sicilinden faydalanılarak yapılan bu çalışma ile bu tür çalışmalara örnek oluşturmak hedeflenmiştir.

Rodoscuk ve Rodoscuk Şer'iyeye Sicili

Osmanlıların Trakya'ya geçişinden kısa bir süre sonra ele geçirilen Rodoscuk, Marmara denizi sahilinde kurulmuş küçük; ama oldukça önemli bir liman şehridir (Ateş, 2011. s. 359. Rodoscuk'un ön plana çıkmasında İstanbul'un iâşesinde oynadığı rol elzemdir. Sarayın ve İstanbul halkının ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla imparatorluğun hemen hemen her bir köşesinden getirilen buğday, pirinç, demir gibi ürünler bu liman şehri üzerinden İstanbul'a gönderilirdi (Faroqhi, 1981, s.139.; Ekin, 2016, s.79). Kimi zaman söz konusu hububat İstanbul'dan talep gelene kadar Rodoscuk ambarlarında bekletilirdi. Bu durum zaman zaman bölgede kaçakçılık faaliyetlerinin yaşanmasına neden olurdu (Faroqhi, 1981, s.144.).³ Balkanların, İstanbul hatta Marmara üzerinden dış dünya ile ilişkilerinde de bir hayli önemli rol oynayan Rodoscuk, bu rolünü; Bulgaristan'ın özerkliğe kavuştuğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Bulgaristan üzerinde kontrolünü kaybettiği Berlin Antlaşmasına kadar sürdürmüştür (Ortaylı, 1999, s.215-216).

Rodoscuk Şer'iyeye Sicilleri, Hicri 953-956 yıllarını kapsayan 1510 numara ile başlamakta ve Hicri 1188-1190 yıllarını içeren 1754 numara ile biten toplam 244 defterden oluşmaktadır. 1754 numaralı defter Rodoscuk Şer'iyeye Sicili'nin son tutulduğu kayıtları kapsamamaktadır. Rodoscuk'a ait kayıtlar H.1295-1298 yılına kadar tutulmaya devam edilmiş olup bu kayıtlar 1752 numaralı defterde yer almaktadır. Çalışmaya konu olan 1703 nolu Şer'iyeye Sicili H.1206-1207/M.1791-1793 yıllarını kapsamaktadır (Akgündüz, 1998, s.206.). Defterde Rodoscuk'a ait toplam yirmi dokuz mahalle, on iki karye ismi geçmekte; mahallelerden on sekizi, karyelerden sekizi mülk satış kayıtlarında yer almaktadır. Geriye kalan mahalle ve karyeler ise tereke, vasi tayini, nikâh-boşanma, alacak-borç gibi kayıtlarda geçmektedir.

Rodoscuk'ta Mülk Satışları

Osmanlı diplomatiğinde iftâ ve kaza organlarınca düzenlenen belgeler arasında yer alan mülk satışları hüccetler sınıfına dâhildir. Hüccetler; hâkim huzurunda ikrar ve takrir ve akit ve vasi tayin edilmesi gibi hükmü ihtiva etmeyen vesikalardır (Kütükoğlu, 1994, s.350). Hüccetler şer'î mahkemeler tarafından verilir; lakin ilamlardan farklı olarak hüküm ihtiva etmezler. Bu belgeler kadının huzurunda tarafların anlaşmaya vardıklarına dair kadının onayını gösterirler. Kadı huzurunda görülen dava neticesinde, duruma göre, hüccetin aslı taraflara verilir ve bir sureti de sicile kaydedilirdi. Kayıtlar tutulurken kâtipler daha sonraki dönemlerde meydana gelebilecek muhtemel bir karışıklığı önlemek amacıyla olabildiğince itinalı davranırdı. Bu amaçla kâtip, metni okunaklı bir yazı ile kaleme almaya özen gösterir, metnin içerisinde geçen rakamları açık birbiriyle karışmayacak veya başka bir rakama benzemeyecek şekilde yazardı (Günay, 2012, s.17).

³ Mesela Rodoscuk'a bağlı olup, belgelerde *İstanbul'un kileri mesabesinde* olduğu ifade edilen Bergos, dağlı eşkıyaları döneminde eşkıyaların en stratejik yağma bölgelerindendi. Bkz. Eyyub Şimşek, "Merkezi Otorite Karşısında Bir Dağlı Eşkıyası: Deli Kadri", *SUTAD*, 2018/44, s.269-287.

Mülk satış kayıtlarına genellikle satıcının ve alıcının yaşadığı şehir mahalle ve kimlik bilgileri hakkında bilgiler verilerek başlanır; ardından satılacak ev, bağ, dükkân, tarla vb. yerlerin dört tarafını ayrıntılarıyla izah edecek bilgiler verilir. Kayıtlarda Müslüman erkek ve kadınlardan bahsedilirken nam kimesne, nam hatun gibi ifadeler kullanılırken; gayrimüslim kadın ve erkeklerden ise nam hatun ve nam zimmi şeklinde bahsedilirdi (*Rodosçuk Şer'iyeye Sicilleri (RŞS)*. 1703, 4/1, 4/2, 4/3). “Medine-i Rodosçuk mahallatından Cami-i Atik mahallesinde sakin Fatıma binti Ahmed nam hatun, mahalle-i mezburede vaki bir taraftan Hacı İsmail mülki ve bir taraftan Receb Beşe mülki ve bir taraftan Hatice Hatun mülki ve bir taraftan Kara İsmail mülki ve bir taraftan tarık-ı üm ile mahdud fevkani bir oda ve bir sofa ve tahtani bir oda ve malumul mikdar havlu ve iki kanat sokak kapısını müştemil bir bab mülk menziline zevci Es-seyyid Mustafa Beşe'ye bey' ve temlik ve temlim eylediği...” (RŞS. 1703, 2/2).

Bu çalışmada incelenen defterdeki mülk kayıtlarına bakıldığında üç yüz yetmiş sekiz kayıt arasından ayrıntılarıyla tespit edilen yüz on kaydın mülk satışı olması ve bu kayıtlar arasına yerleri tam olarak tespit edilememiş birkaç silik mülk kaydını da eklersek defterde mülk satışlarının önemli bir yer aldığı rahatlıkla görebiliriz. Görüldüğü gibi 378 kaydın % 29'u yani neredeyse defterin üçte biri mülk satışlarına aittir.

a. Mülk Satışlarının Şehrin Fiziksel Yapısına Göre Dağılımı

Osmanlı toplumunun en önemli yapı birimlerinden biri olarak kabul edilen mahalle, birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirlerinin davranışlarından sorumlu olan, sosyal dayanışma içerisinde yaşayan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yerdir. Osmanlı mahallesinde en önemli devlet memuru “imamlar” olup, her şeyden ve herkesten mesul olurlardı. Padişah beratı ile tayin edilerek kadının temsilciğini üstlenen imamlar, merkezden gelen hükümlerin doğrudan muhatabı olmakla birlikte bu hükümleri halka duyurmak ve bu hükümler doğrultusunda halkı organize etmekle görevli idiler. Vergilerin toplanması hususunda kadı ile mahalleli arasında aracı görevi üstlenen imamlar aynı zamanda herhangi bir kişinin mahkemeye getirilmesi konusunda muhziirlara yardımcı olmaktadır. Maaşlarını görev yaptıkları caminin vakfından alan imamlar görevli oldukları camilerin vakıflarından verilen borçlardan da sorumlu tutulurlardı (Açık, 2014, s.29-31). Gayrimüslim mahallelerinde ise bütün bu işlerden “haham ve papazlar” sorumluydu (Yel&Küçükbaşçı, 2003, s. 325). Osmanlı mahallesinde her gruptan din, ırk fark etmeksizin insanların iç içe yaşadığı mahallelerin yanı sıra belirli gruplara göre ayrılmış mahalleler de bulunmaktaydı. Örneğin 1703 numaralı Rodosçuk Şer'iyeye Sicilinde sadece zimmilerin yaşadığı mahallelerle ilgili olarak mahalle-i Ermeniyen ya da mahalle-i Rumiyan gibi ifadeler kullanılmaktadır (RŞS. 1703, 10/4, 54/1). Bu durum bir anlamda araştırmacının işini epeyce kolaylaştırmaktadır. Çünkü araştırmacı bu bilgiler ışığında hangi mahallede kimlerin yaşadığını kolaylıkla tespit edebilmekte ve mahalleri ekonomik ve sosyal açıdan kıyaslayabilme imkânı bulabilmektedir.

1703 numaralı Şer'iyeye Sicilindeki mülk satışları değerlendirilirken ilk olarak tablo I ve tablo II'deki gibi mevcut mahalle ve karyeler belirtilecek daha sonra tablo III ve tablo IV'de yer aldığı şekilde mülk satışlarının mahalle ve karyelerde din gruplarına göre dağılımı ele alınacaktır. Son olarak da Tablo V ve tablo VI'da olduğu gibi mülk satış kayıtlarındaki ev ve bağ satışlarının, mevcut mahalle ve karyelere göre “fiyat aralığı” ele alınacaktır. Bu sayede kayda geçen mülk satışlarında herhangi bir din grubunun

çoğunlukta olup olmadığı tespit edilebilecek ve mevcut fiyatların mahalle ve karyelere göre kıyaslaması sayesinde hangi mahalle ya da karyenin ekonomik değer olarak diğerlerinden daha ön plana çıkmış olduğu belirlenmiş olunacaktır.

Tablo I: Mülk Satış Kayıtlarına Göre Rodoscuk'da Yer Alan Mahalle İsimleri

Kaza	İdari Birim	İdari Birim Adı
Rodoscuk	Mahalle	Cami-i Atik Mah
Rodoscuk	Mahalle	Hacı Mehmed Mah
Rodoscuk	Mahalle	Canbeşezade Mah
Rodoscuk	Mahalle	Mahalle-i Cedid
Rodoscuk	Mahalle	Papa Yorgi Mah
Rodoscuk	Mahalle	İbrahim Bey Mah
Rodoscuk	Mahalle	Yeni Mah
Rodoscuk	Mahalle	Hacı Hürmüz Mah
Rodoscuk	Mahalle	Behram Reis Mah
Rodoscuk	Mahalle	Papa Yanaki Mah
Rodoscuk	Mahalle	Yunus Bey Mah
Rodoscuk	Mahalle	Hacı İsa Mah
Rodoscuk	Mahalle	Tuti Hatun Mah
Rodoscuk	Mahalle	Papa Anglaki Mah
Rodoscuk	Mahalle	Hoca Beyazid Mah
Rodoscuk	Mahalle	Nebizade Mah
Rodoscuk	Mahalle	Hoca Veli Mah
Rodoscuk	Mahalle	Papa İstikani Mah
Toplam: 18		

Kayıtlarda yer alan mahallelerin sekiz tanesinde müslim, altı tanesinde gayrimüslim ve dört tanesinde ise müslim-gayrimüslim tebaa iç içe yaşamaktadır. Bunlardan Cami-i Atik, Canbeşezade, İbrahim Bey, Yunus Bey, Hacı İsa ve Hoca Beyazid mahalleleri müslüman tebaanın yaşadığı mahallelerdir. Kazadaki en eski yerleşim yerlerinden biri olarak da kabul edilen Cami-i Atik Mahallesi nüfus yoğunluğunun çok fazla olmadığı ancak küçük imalathane ve dükkânların yer aldığı merkezi bir mahalledir (Sert, 2017, s.101-102). Mahallelerden bir diğeri olan İbrahim Bey Mahallesi bugünkü Orta Cami Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Ateş, 2009, s.85). Hacı İsa Mahallesinin üst tarafında yer alan Yunus Bey Mahallesi ise Yunus Bey'in yaptırdığı mescidin etrafında kurulmuştur. Yunus Bey'in yaptırdığı mescidin şehrin en eski mescidi olduğu ve bir rivayete göre mahalledeki ilk Cuma namazının burada kılınmıştır (Ateş, 2009, s. 86). Pazar yerinin hemen üst kısmında bulunan Hacı İsa Mahallesi ise mevcut bazı dükkânların ve küçük işletmelerin yer aldığı önemli yerleşim yerlerinden biridir (Sert, 2017, s. 145).

Yukarıdaki tabloda yer alan Mahalle-i Cedid, Papa Yorgi, Yeni Mahalle, Papa Yanaki, Papa Anglaki ve Papa İstikani mahalleleri ise sadece gayrimüslim halkın yaşadığı mahallelerdir. Bu mahallelerden Mahalle-i Cedid ve Yeni Mahalle Ermenilere ait olup, Papa Yorgi, Papa Yanaki, Papa Anglaki ve Papa İstikani mahalleleri Rumlara ait mahallelerdir. Gayrimüslim mahalleler genellikle kilisede görevli papazın adıyla anılmaktadır. Benzer durum müslüman mahallelerinde de görülebilmekteydi ancak bu kadar yoğun değildi (Ateş, 2009, s. 67).

Tabloda yer alan müslim ve gayrimüslim nüfusun iç içe yaşadığı mahalleler ise, Hacı Mehmed Mahallesi, Hacı Hürmüz Mahallesi, Tuti(Dudu) Hatun Mahallesi ve Hoca Veli Mahallesi'dir. Kurucusunun kim olduğu hakkında kayıt bulunamayan Hacı Mehmed Mahallesi iskele tarafında kurulmuş yerleşim yerlerinden biridir. Kimi zaman kayıtlara Ali Çelebi Mahallesi olarak kimi zaman Hacı Mehmed Mahallesi olarak geçen bu iki mahallenin aslında birbirine yakın olduğu ve ilerleyen zamanlarda tek bir mahalle olarak varlıklarını devam ettirdikleri görülmektedir (Ateş, 2009 s. 81). Hacı Hürmüz Mahallesi diğer bir ifadeyle Abdi Hoca Mahallesi 1550'lerde Abdi Hoca'nın yaptırdığı mescid etrafında kurulmuştur. Abdi Hoca ve Hacı Hürmüz Mahallesinin birbirinin devamı olduğunu sicil ve tahrir defterlerindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır (Ateş, 2009, s.69-70). Kayıtlara ilk olarak Şah Veli olarak geçen Hoca Veli Mahallesi ise, Hoca Veli Mahallesi ise Hoca Veli mescidi etrafında kurulmuştur (Ateş, 2009,s.68).

Tablo II: Mülk Satış Kayıtlarına Göre Rodoscuk'da Yer Alan Karye İsimleri

Kaza	İdari Birim	İdari Birim Adı
Rodoscuk	Karye	Kumbağı
Rodoscuk	Karye	Sırt
Rodoscuk	Karye	Naib
Rodoscuk	Karye	Işıklar
Rodoscuk	Karye	Banados
Rodoscuk	Karye	Yazır
Rodoscuk	Karye	Karamanlı
Rodoscuk	Karye	Karye-i Cedid

Tabloda yer alan karyelerden Sırt ve Yazır Karye müslüman tebaanın yaşadığı yerleşim yerleri olup, Naib, Işıklar, Karamanlı ve Karye-i Cedid gayrimüslimlerin tebaanın, Kumbağı ve Banados Karyeler ise müslim ve gayrimüslim tebaanın iç içe yaşadığı karyelerdir.

b. Mülk Satışlarının Sosyal Yapıya Göre Dağılımı

Tablo III: Mülk Satışlarının Mahallelere ve Din Gruplarına Göre Dağılımı

Mahalle	Toplam	M-M	Z-Z	M-Z	Z-M
Cami-i Atik	1	1			
Hacı Mehmed	7	2	3	2	
Canbeşezade	2	2			
Mahalle-i Cedid	8		8		
Papa Yorgi	6		6		
İbrahim Bey	4	2	1	1	
Yeni	4		4		
Hacı Hürmüz	8		8		
Behram Reis	3	1		2	
Papa Yanaki	2		2		
Yunus Bey	3	3			
Hacı İsa Mah	5	3		2	
Tuti Hatun	1		1		
Papa Anglaki	5		4	1	
Hoca Beyazid	3	3			

Nebizade	3	2		1	
Hoca Veli	2	2			
Papa İstikani	1		1		
Toplam	68	21	38	9	

Yukarıda verilmiş olan tablodaki rakamlar yüzde olarak değerlendirildiğinde müslümanlar arasında yapılan satışlar %30,6, zimmiler arasında yapılan satışlar %53,2 müslümanlardan zimmilere yapılan satışlar ise %12,6 olarak tespit edilir.

Mülk satış oranlarına bakıldığında %50'nin üzerindeki mülk satışlarının zimmiler arasında gerçekleşmesi ve zimmilerden müslümanlara satış olmamasına karşın müslümanlardan zimmilere satışların olması, zimmi nüfusunun müslümanlara oranla daha fazla mülk edinme eğiliminde olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır (RŞS. 1703, 7/4). Satışlar incelendiğinde en çok satışın ev ve bağ satışı olduğu bunları sırasıyla dükkân, mükerrer oda, çiftlik ve arsa satışının takip ettiği görülmektedir (RŞS. 1703, 2/2, 3/2, 34/3, 28/1, 2/1). Söz konusu evler genellikle fevkani ve tahtani olmak üzere iki kattan meydana gelmektedir (RŞS. 1703, 10/2). Üst katta genelde bir oda ve bir sofa bulunmakta olup, alt katta bir oda, bir sofa, bir ahır, bazen bir ambar ve samanlık yer almaktadır (RŞS. 1703, 34/2, 21/4). Bunların yanı sıra evlerin bir kısmında pekmez ocağı belirli bir miktar bağçe ve avlu yer almakta olup bu avlular genellikle iki kanatlı sokak kapısı ile çevrelenmiştir (RŞS. 1703, 11/4). Bağ satışları ise genellikle belirli bir dönüm arazi üzerine kurulan bir veya daha fazla kıtadan oluşan bağların satışı şeklinde olmaktadır (RŞS. 1703, 18/3).

Mülk satışları esnasında genellikle mülkü çevreleyen sınırlar hakkında da bilgiler verilmektedir. Örneğin: "Nebizade Mahallesi'ndeki Fatıma Hatun'a ait bir bağ satışında Fatıma Hatun'un arazisi şu şekilde tasvir edilmiştir: "...bir taraftan Eyûboğlu tarlası ve bir taraftan Sarı Mehmed tarlası ve bir taraftan Müfti Es-seyyid Mustafa Efendi tarlası ile mahdud üç dönüm arsa üzerine kurulu..."(RŞS. 1703, 88/6) bu bilgiler sadece satılan mülkler hakkında bilgi edinilmesi sağlamaz aynı zamanda o mülkün etrafında mülkiyeti olanlar hakkında da bilgi edinilmesini sağlar. Kimi zaman bu sınırlar sadece yukarıdaki örnekte olduğu gibi müslüman tebaanın mülkleri ile çevrili, kimi zaman gayrimüslim, kimi zamanda müslim-gayrimüslim tebaanın mülklerinin iç içe olduğu sınırla çevrilidir (RŞS. 1703, 9/4).

Mülk satışlarının büyük bir bölümü erkekler arasında yapılmasına karşın, Cami-i Atik, Nebizade, Hacı İsa, Hacı Mehmed, Hoca Beyazid, Mahalle-i Cedid, Hacı Hürmüz gibi mahallelerde kadın-erkek arasında gerçekleştirilen satışlarda mevcuttur. Bu satışların bir kısmı eşler arasında bir kısmı anne ve çocuklar arasında bir kısmı da herhangi bir akrabalık ilişkisi bulunmayan kadın-erkek bireyler arasında gerçekleşmiştir (RŞS. 1703, 3/2, 19/4). Örneğin hükümlerden birinde, "...Ermenilere mahsus Mahalle-i Cedid mütemekkinlerinden Serkis veledi Mardirus nam Ermeni'nin iki dönüm arsa üzerine kurulu bir kıta bağını kırk kuruşa zevcesine bey ve temlik teslim eylediği..." (RŞS. 1703, 5/2) yer alırken başka bir hükümde, "...Hacı Mehmed mahallesi sakinlerinden Hatice binti Abdullah zevcesinin terekesinden payına düşen hissesini oğlu Veli Beşe'ye bey ve temlik ve teslim eylediği..." yer almaktadır (RŞS. 1703, 39/2).

Mülk satışları en fazla, Ermeni tebaasına mahsus olan Mahalle-i Cedid ile müslim-gayrimüslim tebaanın iç içe yaşadığı Hacı Hürmüz Mahallesinde olmuştur. Bu mahalleleri

sırasıyla; Hacı Mehmed, Papa Yorgi, Hacı İsa, Papa Anglaki, İbrahim Bey, Yeni Mahalle, Behram Reis, Yunus Bey, Hoca Beyazid, Nebizade, Canbeşezade, Papa Yanaki, Hoca Veli, Cami-i Atik, Tuti Hatun ve Papa İstikani Mahalleri takip etmiştir. Müslüman tebaanın yaşadığı mahalleler sayıca fazla olmasına karşın gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahallelerde mülk satışları daha fazladır. Gayrimüslüm-müslim tebaanın ortak yaşadığı mahallelerde sadece iki satışın Müslümanlar arasında olduğu görülürken geriye kalan satışların zimmiler arasında olduğu veyahut Müslümanlardan zimmilere olduğu görülmektedir. Bu durum bir anlamda gayrimüslim tebaanın Müslüman tebaaya kıyasla daha fazla mülk edinme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Tablo IV: Mülk Satışlarının Karyelere ve Din Gruplarına Göre Dağılımı

Karye	Toplam	M-M	Z-Z	M-Z	Z-M
Kumbağı	11	1	9	1	
Sırt	1	1			
Naib	5	1	3	1	
Işıklar	11		11		
Banados	8		8		
Yazır	1	1			
Karamanlı	3		3		
Karye-i Cedid	2		2		
Toplam	42	4	36	2	

Karyelerdeki rakamlar yüzde olarak değerlendirildiğinde Müslümanlar arasında yapılan satışların %9,2; zimmiler arasında yapılan satışların %82,8; Müslümanlardan zimmilere yapılan satışların ise %4,6 olduğu görülmektedir.

Karyelerdeki mülk satış oranlarına bakıldığında mahallerdeki oranlardan farklı olarak zimmilerin mülk ediniminde büyük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bunda zimmi tebaanın yaşadığı karyelerin, Müslüman tebaanın yaşadığı karyelerden sayıca fazla olmasının payı büyüktür. Tabloda yer alan Yazır ve Sırt karyesi hariç, Naib, Işıklar, Karamanlı ve Karye-i Cedid sadece zimmi tebaanın yaşadığı karyeler, Kumbağı ve Banados ise müslim-gayrimüslim tebaanın iç içe yaşadığı karyelerdir. Karyelerde de tıpkı mahallelerde olduğu gibi en çok ev ve bağ satışı yapılmıştır (RŞS. 1703, 84/4, 32/2).

Karyelerde en fazla mülk satışının gayrimüslim tebaanın yaşadığı Işıklar Karye’de olduğu görülmektedir. Bunu sırası ile Kumbağı, Banados, Naib, Karamanlı, Karye-i Cedid, Sırt ve Yazır karyeleri takip etmektedir.

c.Mülk Satışlarının Ekonomik Yapıya Göre Dağılımı

Tablo V: Mülk Satışlarındaki Fiyat Aralıklarının Mahallelere Göre Dağılımı

Mahalle	Ev Satış Adedi	Ev Satış Fiyat Aralığı	Bağ Satış Adedi	Bağ Satış Fiyat Aralığı
Cami-i Atik	1	400 kuruş		
Hacı Mehmed	3	200-300 kuruş	3	60-80
Canbeşezade	2	50-80 kuruş		
Papa Yorgi	4	100-445 kuruş	2	40-150 kuruş
İbrahim Bey	3	330-600 kuruş	2	20-60
Yeni Mah	4	190-500 kuruş		

Mahalle-i Cedid	5	200-500 kuruş	1	40 kuruş
Hacı Hürmüz	7	30-500 kuruş	1	15 kuruş
Behram Reis	1	25 kuruş		
Papa Yanaki	1	300 kuruş	1	6 kuruş
Yunus Bey	1	600kuruş		
Hacı İsa	3	30-200 kuruş	1	200 kuruş
Tuti Hatun	1	300 kuruş		
Papa Anglaki	3	100-600 kuruş	1	50 kuruş
Hoca Beyazid	3	120-200 kuruş		
Nebizade	1	200 kuruş	2	40-45 kuruş
Hoca Veli	2	80-150 kuruş		
Papa İstikani	1	150 kuruş		

Yukarıdaki tabloda yer alan kayıtlar değerlendirildiğinde, satışı gerçekleştirilen kırk altı adet evin on beş tanesinin müslüman tebaanın yaşadığı mahallelerde, on sekiz tanesinin gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahallelerde, on üç tanesinin de müslim-gayrimüslim tebaanın iç içe yaşadığı mahallelerde satıldığı görülmektedir. Bu satışların büyük çoğunluğu zimmi tebaa arasında gerçekleşmiş olup bunu müslüman tebaanın kendi arasında yaptığı satışlar ve müslüman tebaanın zimmi tebaa ile yapmış olduğu satışlar takip etmektedir. Ev satış fiyat aralığında verilen rakamlar genellikle evlerin büyüklüğü, küçüklüğü ve dâhilinde her hangi bir arsa, bağ, harman yeri vb. gibi yerlerin mevcut olma durumuna göre değişmektedir (RŞS. 1703, 12/4). Fevkani ve tahtani olarak nitelendirilen iki katlı evler genel olarak tahtani denilen tek bir kattan meydana gelen evlerden fiyat olarak yüksektir. Bu evlerin üst katlarında genellikle oda ve sofaları yer alırken tahtani kısmında avluda bir tuvalet, mutfak, mahzen, ahır, anbar, samanlık gibi bölümler ve belirli bir miktar bahçe yer almaktadır (RŞS. 1703, 22/3, 25/3). Tahtani olarak nitelendirilen evler ise bir veya birden fazla oda ve belirli bir miktar bahçeden meydana gelmektedir (RŞS. 1703, 33/2).

Müslüman tebaanın yaşadığı mahallelerde bir evin ortalama fiyat aralığı 30 ile 400 kuruş arasında değişirken, gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahallelerde bu rakam çok daha yüksektir. Buradan gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahallelerdeki evlerin Müslüman tebaanın yaşadığı mahallere kıyasla daha büyük olduğu çıkarımı yapılabilmekle birlikte, gayrimüslim tebaanın alım gücünün Müslüman tebaaya kıyasla çok daha iyi olduğu çıkarımı da yapılabilir.

Bağ satışlarını incelendiğinde ise, on beş bağ satışın beş tanesinin Müslüman tebaanın yaşadığı mahallelerde, beş tanesinin gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahallelerde, dördünün ise müslim ve gayrimüslim tebaanın iç içe yaşadığı mahallelerde gerçekleştiği görülmektedir. Bağ satışlarının kayıtlarda belli bir paya sahip olması bir anlamda bölgede bağ yetiştiriciliğinin ne kadar önemli bir yeri olduğunu da göstermektedir. Bölgede yer alan evlerin birçoğunun avlusunda bir pekmez ocağının olması da bu durumu destekleyen başka bir örnektir (RŞS. 1703, 15/1).

Kayıtlarda elde edinilen verilere göre, mahallelerde ki bağ satışlarının dönüm üzerinden fiyat aralığında belirli bir fark görülmektedir. Müslim-gayrimüslim tebaanın iç içe yaşadığı Hacı Hürmüz Mahallesi'nde bir dönüm arazi üzerine kurulu bir kıta bağ beş kuruş üzerinden alıcı bulurken (RŞS. 1703, 10/5) Papa Anglaki Mahallesi'nde on kuruşa (RŞS. 1703, 80/5), Nebizade Mahallesi'nde on beş kuruşa (RŞS. 1703, 88/5), Hacı İsa Mahallesi'nde otuz üç kuruşa kadar yükselmektedir (RŞS. 1703, 18/3). Bu fiyat farklılıklarında satışı gerçekleştirilen mahallelerdeki topraklarının verimli ya da verimsiz arazi olmasının yanında, satışı gerçekleştirilen bağlar üzerinde meyvelerinin olması veya bağın hasatının yapılmış olmasının etkileri de vardır (RŞS. 1703, 19/4).

Tablo VI: Mülk Satışlarındaki Fiyat Aralıklarının Karyelere Göre Dağılımı

Karye	Ev Satış Adedi	Ev Satış Fiyat Aralığı	Bağ Satış Adedi	Bağ Satış Fiyat Aralığı
Kumbağı	3	80-190 kuruş	6	35-60 kuruş
Sırt	1	400 kuruş		
Naib	1	40 kuruş	1	40 kuruş
Işıklar	10	200-630 kuruş		
Banados	6	20-100 kuruş	3	5-75 kuruş
Yazır			1	-
Karamanlı	2	60-200 kuruş		
Karye-i Cedid	1	75 kuruş	1	35 kuruş

Karyelerde gerçekleştirilen yirmi dört ev satışının bir tanesinin Müslüman tebaanın yaşadığı Sırt Karye'de gerçekleştiği görülmekte olup geri kalanların on tanesinin gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahallelerde ve dokuz tanesinin de müslim-gayrimüslim tebaanın yaşadığı karyelerde gerçekleştiği görülmektedir. Müslim-gayrimüslim tebaanın yaşadığı Banados ve Kumbağı Karyesi'ndeki ev satışları incelendiğinde satışlardan bir tanesinin Müslüman tebaaya ait olduğunu, geriye kalan sekiz ev satışının gayrimüslim tebaaya ait olduğu görülmektedir. Karyelerde tıpkı mahallelerdeki gibi evlerin fiyatları büyüklüğü, küçüklüğü ve dâhilinde herhangi bir arazi, arsa, tarla vb. şeylerin bulunmasına bağlı olarak değişmektedir. Örneğin; Işıklar karyesinde gerçekleştirilen mülk satışında fevkani iki oda ve bir sofa ve bir anbar ve tahtani bir ahur ve havlu iki kanat zokak kapusunu müştemil bir bab mülk menzili ve dâhilinde bir buçuk dönüm arsa üzerine kurulu bir kıta bağ ve bir kıta arpalık alanını 350 kuruşa satılırken (RŞS. 1703, 22/4), Naib karyesinde fevkani bir oda ve tahtani de bir ahur ve malumul miktar bağçeli bir ev kırk kuruşa satılmaktadır (RŞS. 1703, 78/1).

Karyelerde gerçekleştirilen en düşük rakamlı ev satışı, Banados Karye'de zimmiler arasında yirmi kuruşa gerçekleşmiş olup, ev tahtani bir oda ve bir sokak kapısından meydana gelmektedir (RŞS. 1703, 89/3). En yüksek rakamlı ev satışı ise zimmiler arasında satışı gerçekleştirilen; "fevkani iki oda ve bir sofa, tahtani iki ahur, bir anbar, samanlık ve malumul miktar zevat-ı eşâr bağçe ve iki kanat zokak kapısı" (RŞS. 1703, 32/5) ile çeviri Işıklar Karye'deki ev satışındır.

Karyede gerçekleştirilen bağ satışlarına bakıldığında müslüman tebaanın yaşadığı karyelerde bir satış olmadığı için o karyeler değerlendirmeye alınmamıştır. Gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahallelerde bir dönüm bağ ortalama 5 ile 7 kuruş arasında alıcı bulurken, müslim-gayrimüslim tebaanın iç içe yaşadığı karyelerde bu rakam 5 ile 12 kuruş arasında değişmektedir.

Sonuç

Bir yıllık sürecin ele alındığı ve elde edilen verilerin az olmasına rağmen konunun genişletilerek incelenmesi adına bir örneklem teşkil etmesinin hedeflendiği bu çalışmanın sonucunda, Rodoscuk mülk satışları ve yerleri hakkında şunları söylemek mümkün olur;

Şehir merkezi ve karyelerde yapılan mülk satışlarına bakıldığında, gayrimüslim tebaanın yaşadığı mahalle ve karyelerde mülk satışlarının daha fazla olduğu ve satışların büyük kısmının ev ve bağ satışı olduğu görülmektedir. Evlerin büyük kısmı fevkani ve tahtani olmak üzere iki kattan meydana gelmekte olup, birçoğunda ahır, anbar, samanlık, mahzen gibi bölümler yer almaktadır. Şehir merkezindeki mahalle ve karyelerin büyük kısmı müslim ve gayrimüslim olarak ayrılrsa da satışı gerçekleştirilen mülklerin sınırlarına bakıldığında bu ayrımın çok keskin olmadığı, müslim ve gayrimüslim tebaanın mülklerinin iç içe olabildiği görülmektedir.

Satım ve alımlarda fazlaca yüksek rakamlara rastlanılmamakla birlikte, mahallelerdeki ortalama ev fiyatı yüz kuruştan başlamakta iken karyelerde bu rakam elli kuruşa kadar düşebilmektedir. Bu fiyatlar evlerin büyüklüğüne, küçüklüğünde ve dâhilinde herhangi bir bölümün olup olmamasına göre de değişmektedir. Bağ satışları ise mahallelerde dönüm başına beş ile otuz kuruştan hesaplanırken, karyelerde beş ile on beş kuruş arasındadır.

Alış ve satış işlemlerinde büyük çoğunluğu erkekler oluştursa da kadınların da alış ve satış işlemlerini rahatça gerçekleştirebildiği ve mahkemelerden serbestçe yararlanabildiği görülmektedir. Bu durum bir anlamda Rodoscuk'ta kadınların sosyal hayat içerisinde aktif bir rol aldığını göstermektedir.

Geçim kaynağı olarak ise, verilerden elde edilen sonuçlara göre; kazada tarım ve hayvancılığın önemli bir yeri olduğu özellikle bağ yetiştiriciliğinin kazadaki en önemli ekonomik kaynaklar biri olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Rodoscuk Şer'iyе Sicili (RŞS) :Sicil No: 1703

Kitap ve Makaleler

Akgündüz,A.(1998). *Şer'iyе Sicilleri*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Akgündüz,A.(2009). İslam Hukukumda Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyе Mahkemeleri ve Şer'iyе Sicilleri. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2009, s.13-48.

Ateş, H.(2011). 'Tekirdağ. *DİA*, C.40, İstanbul: TDVY, ss. 359-362.

Ateş, H.(2009). "Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci: XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Açık, T.(2014). Mahalle ve Camii: Osmanlı İmparatorluğu'nda Mahalle Tipleri Hakkında Trabzon Üzerinden Bir Değerlendirme. *OTAM*, 35/ Bahar, ss.1-39.
- Açık, T.(2007). Şer'iyeye Sicillerine Göre Trabzonda Mülk Satışları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Beşirli, Mehmet; "385 Numaralı Harput Şer'iyeye Sicili'nin Tanıtımı ve Osmanlı Şehir Tarihi Açısından Önemi", *OTAM*, C.10, S.10, ss,3-25.
- Demir, A.&Dönder, Y.(2017); Gümüşhane Şer'iyye Sicili (1887-1892). *Mavi Atlas*, 5(1), ss.160-171.
- Ekin, Ü.(2016). 17. Yüzyılın Son Çeyreğinde Rodosçuk'ta Tüketilen Gıda Maddeleri ve Fiyatları. *Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, ss.79-96.
- Faroqhi, S.(1981) "İstanbul'un İaşesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Limanı (16.-17. Yüzyıllar)", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 1979-1980 Özel Sayısı, Ankara. ss.139-154.
- Günay, R.(2012). Şer'iyeye Sicillerinde Mülk Alışverişleri: Kullanılan Usul ve Dil, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, S.27, ss.15-24.
- İnan, K.(1999). 1831 Nolu Şer'iyeye Siciline Göre 17. Yüzyıl Ortalarında Trabzon'da Mülk Satışları, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 120, Haziran, s.103-124.
- Kütükoğlu, M.(1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Ortaylı, İ.(1999). 16. Yüzyılda Rodosto", (ed. Elizabeth Zachariadou), *Sol Kol: Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia 1380-1699*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayını, , ss.8 17.
- Ortaylı, İ.(2011). Kadı. *DİA*, C.24, İstanbul:, TDVY, ss.69-73.
- Sert, Ö.(2017). *Rodosçuk, Osmanlılar Döneminde Esamesi Geçen İnsanların Kenti*, (Çev.Serkan Ercin) Tekirdağ: Süleymanpaşa Belediyesi Yayınları.
- Şimşek, E.(2018) Merkezi Otorite Karşısında Bir Dağlı Eşkiyası: Deli Kadri. *SUTAD*, 2018/44, s.269-287.
- Taş, Y.(2014). Urfa Şer'iyeye Sicilleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Haziran. Yıl 7, S. XVIII, ss. 453-472.
- Uzunçarşılı, İ.H.(1984). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Yel, A.MŞKüçükaşçı, M.S.(2003). Mahalle. *DİA*, C.27, İstanbul, ss. 323-326.